

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ТЕХНОПАРКУ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ІННОВАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ

Уханова І.О.

Розглянуто сутність та складові регіональної інноваційної системи, проблеми формування РІС в регіонах України, роль технопарку в якості головного елемента РІС. Проаналізовано функції технопарку як головного елемента регіональної інноваційної системи та завдання, які вони повинні вирішувати.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі соціально-економічний розвиток регіонів направлений на орієнтацію їх на саморозвиток, що пов'язано насамперед із зростанням самостійності регіонів як економічних суб'єктів і посилюванням міжнародної конкуренції в умовах глобалізації світової економіки: загострюються проблеми регіонального розвитку, відбувається загострення конкурентної боротьби між старими і новими технологічними укладами. Для завоювання та збереження конкурентних позицій на світовому ринку важливим є забезпечення випуску продукції сфери високих технологій, що вимагає безперервного інноваційного розвитку та оновлення виробництва з метою адаптації промисловості до сучасних ринкових умов. У США, Великій Британії, Німеччині, Франції інноваційні регіональні формації вже мають стійкі позиції в макроекономічній моделі управління розвитком країни. В Україні формації такого роду на сьогодні ще не розвинуті, таким чином виникає актуальне завдання - створення регіональних інноваційних систем (РІС), що будуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності, формуванню зв'язків між сферами освіти, науки та виробництва, переходу на новий технологічний уклад. Серед головних елементів РІС, функція яких полягає у формуванні та координації зв'язків між наукою, виробництвом, фінансовою сферою та органами управління, слід виокремити технопарки, саме технопаркові структури знаходяться в основі формування РІС провідних країн світу.

Аналіз публікацій за темою дослідження. Проблеми створення та функціонування національних та регіональних інноваційних систем розкрито у працях таких іноземних вчених як Б.-А. Лундвалл, Ф. Кук,

Д. Нортон, К. Фрімен. Проблема переходу до інноваційного типу розвитку розглядається у працях Й. Шумпетера, Ф. Ліста. Так, К. Фрімен уперше використав поняття НІС, проаналізувавши розвиток Японії у другій половині ХХ ст., він здійснив порівняльний аналіз розвитку економік різних країн світу, визначив принципові відмінності у різних моделях національних інноваційних систем (НІС) [1]. Б.-А. Лундвалл запропонував новий напрям аналізу НІС, дослідив їх у процесі поступової трансформації одного комплексу інститутів в інший [2]. Проблемам розвитку регіональних інновацій та форм інноваційних підприємств присвячені роботи В. Варнавського., А. Гальчинського, В. Геєця, І. Кузнецової, А. Поручника, В. Семіноженка, Л. Федулової та ін. А. Поручник у своїх наукових працях досліджує механізм взаємодії регіональної та національної інноваційної системи [3]. І. Кузнецова аналізує характерні риси етапів виникнення і становлення НІС, їх поступове еволюційне ускладнення [4]. Досвіду організації технопарків та їх ролі в національній економіці присвячені роботи Є. Авдокушина, В. Дергачова, В. Семіноженка, Я. Жаліло та ін.

Однак на сьогодні у наукових працях недостатньо розкрито місце та роль технологічних парків при формуванні РІС з точки зору регіонів, де обмежені можливості створення та функціонування технопарків класичного типу.

Постановка завдання. В якості цілей дослідження виступають: обґрунтування необхідності створення РІС в Україні, визначити роль регіональних технопарків у РІС.

Викладення основного матеріалу. Розвиток ринкових відносин у в значній мірі змінює механізми управління соціально-економічним розвитком регіонів, які являються важливими суб'єктами економічної системи держави. Сучасне положення України в міжнародному вимірі конкурентоспроможності економіки, рівень розвитку і ефективності функціонування національної інноваційної системи (НІС) є абсолютно недостатніми для подальшого забезпечення сталого розвитку економіки та економічного зростання. Наявність соціальних та економічних проблем, регіональні диспропорції, втрата конкурентних позицій на світових ринках обумовлюють необхідність активізації інноваційної діяльності на рівні регіону, внаслідок чого виникає необхідність формування та розвитку інноваційної інфраструктури та регіональних інноваційних систем.

Одним з перших розробників нової концепції РІС був професор Ф. Кук (Центр спеціальних досліджень Кардіффського університету

(Великобританія), який є в даний час є провідним світовим теоретиком в даній області, він запропонував визначення РІС як «набору вузлів в інноваційному ланцюжку, що включає в себе фірми, що безпосередньо генерують знання, а також організації, підприємства, що використовують (застосовують) ці знання, і різноманітні структури, що виконують спеціалізовані посередницькі функції: інфраструктурне забезпечення, фінансування інноваційних проектів, їх ринкову експертизу і політичну підтримку» [5]. Серед головних завдань формування РІС підвищення конкурентоспроможності регіонів на внутрішніх і світових ринках; залучення резидентів для розвитку високотехнологічного бізнесу; створення ефективної інфраструктури для управління інтелектуальним і інноваційним потенціалом регіону.

Спрощену та повну структурну схему РІС, яка відображає місце окремих елементів та взаємозв'язок із загальнодержавною інноваційною системою можна продемонструвати за допомогою наступної схеми (рис 1, рис. 2)

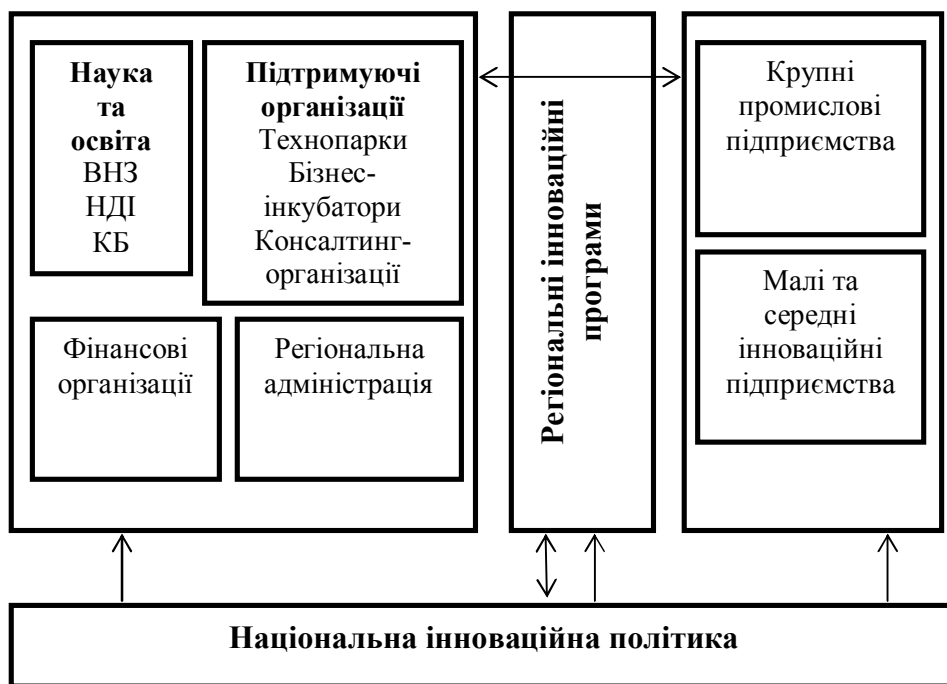

Рис. 1. Спрощена структурна схема регіональної інноваційної системи

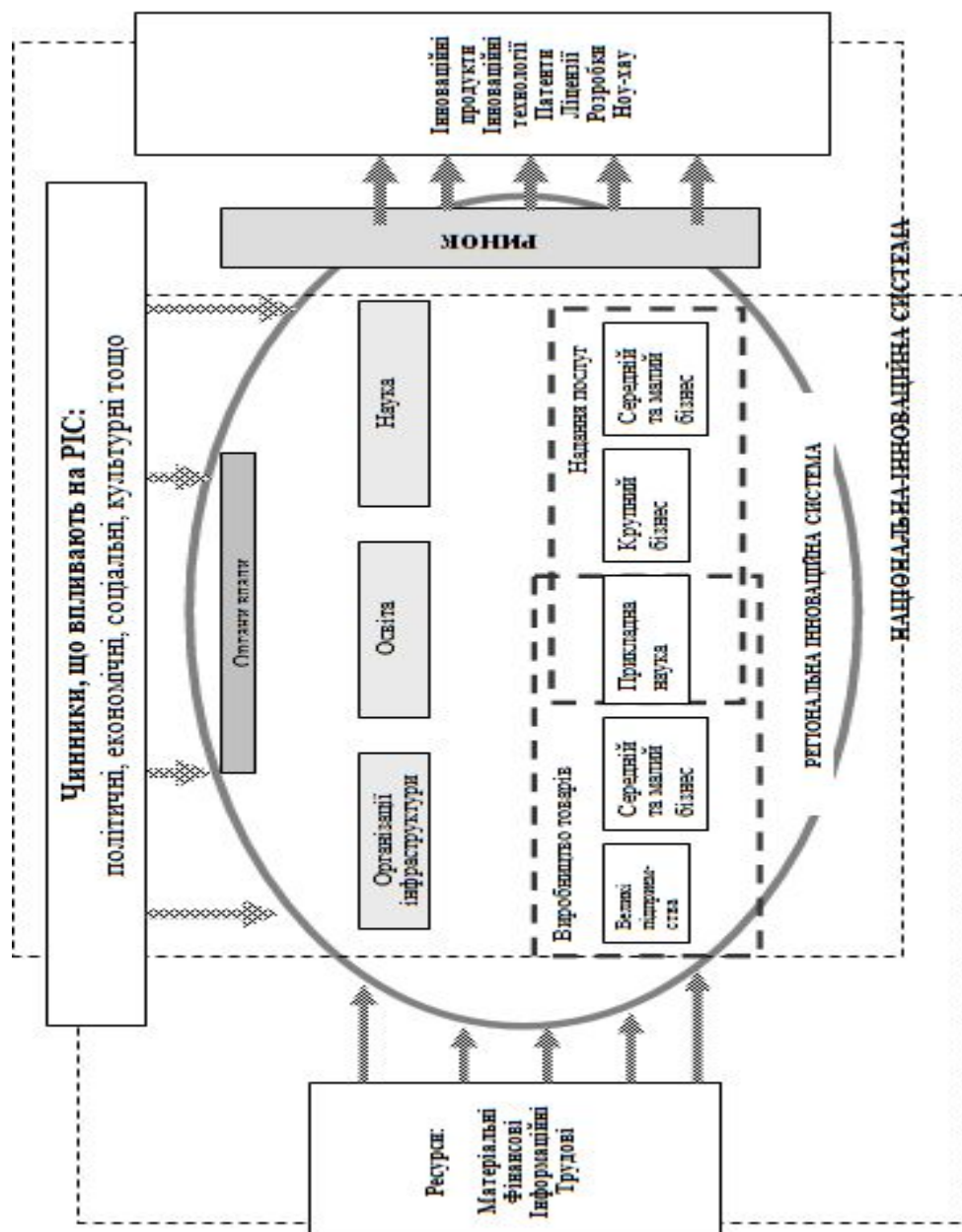

Рис. 2. Регіональна інноваційна система

Важливою складовою РІС є наявна інноваційна структура регіону - складна соціально-економічна система, яка складається із з великої кількості елементів, до яких, перш за все, відносяться організації які

сприяють здійсненню інноваційної діяльності (регіональні технологічні парки, бізнес-інкубатори, інноваційні фонди, інноваційно-активні підприємства тощо.), а також місцеві органи самоврядування, фінансово-кредитні установи, консалтингові організації. Головну роль координатора інноваційних процесів у даній системі виконує технопарк - як організація, головною функцією якої є супроводження всього процесу створення інновацій: від ідеї до процесу комерціалізації інноваційного продукту. Взаємодію між технопарком та іншими елементами РІС продемонстровано на рис 3.

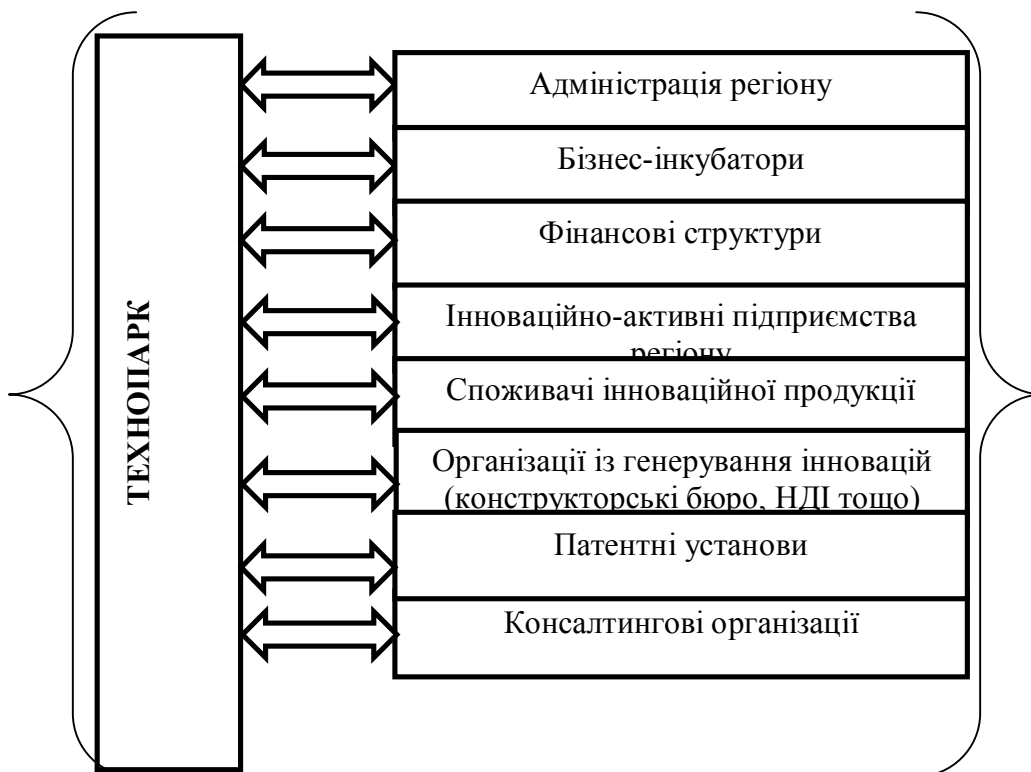

Рис. 3. Взаємодія регіонального технопарку з елементами РІС

Серед основних генераторів нових ідей і розробок у регіоні виступають ВНЗ, науково-дослідні інститути, конструкторські бюро, індивідуальні розробники і дослідні відділи підприємств. Слід зазначити, що на сьогодні в державі дослідницька середа має недостатню орієнтацію на вирішення завдань, що стосуються інноваційного розвитку

регіону. Це пояснюється тим, що НДІ, ВНЗ та окремі вчені не мають необхідного досвіду співпраці з підприємницьким сектором, не відпрацьовані механізми такої співпраці, а також тим, що більша частина розробок не готова до комерціалізації, у той час як потенційні інвестори найчастіше розраховують на негайну реалізацію інноваційної продукції. Активна співпраця наукової та дослідницької сфери з технопарком надасть можливість довести ідеї до стадії створення зразка нового продукту або до стадії відпрацювання нової технології на практиці.

Наступним елементом є інноваційно-активні підприємства, співпраця яких з технопарком може будуватися на різних принципах залежно від їх володіння інноваційними ресурсами. Так, середні і дрібні підприємства, які не можуть дозволити здійснювати власні науково-дослідні розробки, але прагнуть функціонувати на основі нових технологій, можуть отримати від технопарку відсутні елементи для інноваційного розвитку. Великі підприємства, які проводять власні дослідження та спрямовані на інноваційний розвиток, можуть звертатися в технопарк для сертифікації та отримання патентів.

В якості споживачів інновацій можуть виступати організації як частого, так і державного сектора (в цьому випадку співпраця може будуватися на принципах держзамовлення).

Ще одним елементом регіонального інноваційного середовища виступають бізнес-інкубатори, які здійснюють підтримку середніх і малих інноваційно-активних підприємств на перших етапах розвитку.

Важливим елементом в діяльності регіонального інноваційного середовища є місцеві органи самоврядування, які можуть бути як споживачами інновацій, так і виконувати функції регуляторів інноваційних процесів, законодавчого забезпечення інноваційного розвитку, визначати пріоритетні для регіону напрямки розвитку технологій.

Фінансово-кредитні установи інноваційного середовища регіону - це банки, і різні венчурні, інвестиційні, страхові та інші фонди. В даний час дані структури не інвестують кошти в технологічні розробки через нечітку організацію та недостатню розробленість інноваційних проектів індивідуальних розробників і підприємств. На рішення цієї проблеми спрямована взаємодія фінансово-кредитних організацій з регіональним технопарком.

В якості елементів інноваційного середовища можуть виступати і консалтингові організації, які надають маркетингові дослідження ринку та консультації в області інноваційного менеджменту.

Функції технопарку, як елементу РІС, повинні включати виявлення потреб в інноваціях, підготовку кадрів у галузі інновацій, розробку інноваційних програм регіону, розробку і супровід інноваційних проектів, організацію інформаційної взаємодії та комунікацій між всіма учасниками інноваційної структури регіону (Рис. 4).

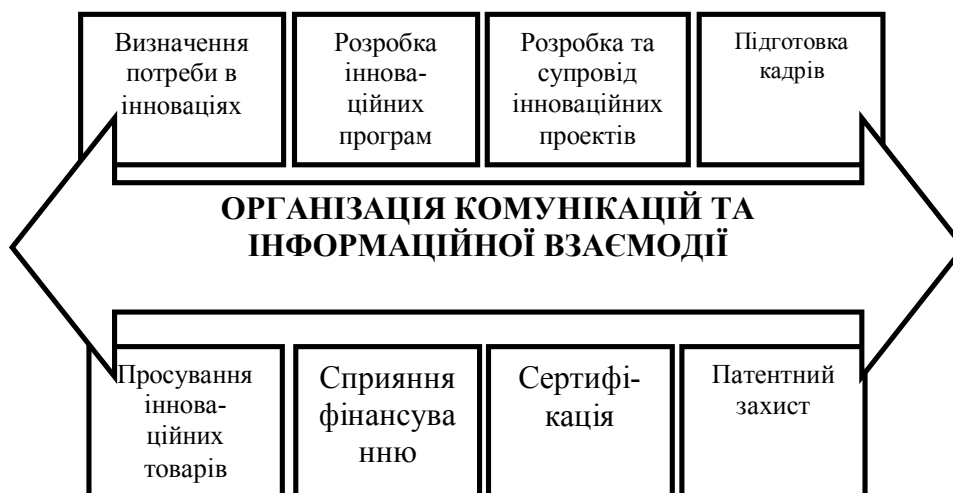

Рис. 4. Узагальнені функції регіонального технопарку

Регіональний технопарк може реалізувати як всі функції, так і деякі з них, очевидно, що на сьогодні в країні не всі регіони мають можливість створення комплексних технопарків. Кожен регіон є індивідуальним з точки зору забезпеченості інноваційними ресурсами (інтелектуальними, управлінськими, трудовими, виробничими, інформаційними та фінансовими), які необхідні для створення та успішного функціонування на його території технопарку, тому необхідно створення технопарку такого типу і розробка його структури, які дозволять розвивати економіку регіону на основі раціонального використання регіональних інноваційних ресурсів. Створення регіональних технопарків має сприяти розвитку малого та середнього підприємництва на основі розвитку кооперації з великими промисловими підприємствами, підвищенню технологічної оснащеності малого та середнього бізнесу.

Регіональні технопарки повинні бути місцем концентрації зусиль різних учасників інноваційного процесу, спрямованих на комерціалізацію інновацій. Технопарки також повинні вирішувати такі

завдання: здійснення консультацій для малих і середніх підприємств з питань організації їх діяльності та ефективного управління; організація семінарів та навчання персоналу компаній-клієнтів; проведення маркетингової, інжинірингової, фінансової експертизи та конкурсного відбору бізнес-проектів; створення та підтримка бази даних з інноваційної, технологічної, організаційної інформації; надання підприємцям допомоги в організації патентно-ліцензійних робіт; проведення заходів щодо співпраці та обміну досвідом із зарубіжними партнерами та інвесторами.

Для України розвиток регіональних технопарків може стати основою при формуванні інноваційного механізму, який об'єднує процес виявлення наукових ідей, прикладні розробки на їх основі і подальшу реалізацію результатів у виробництві. Внаслідок цього створення і функціонування регіональних технопарків є актуальним і перспективним при переході до нового типу економічного розвитку.

В умовах підвищення ступеня глобальної конкуренції пошук і формування ефективних принципів і моделей державної регіональної політики відіграє винятково важливу роль. У складний для країни період переходу до становлення стійких ринкових відносин важливо не тільки збереження і відновити існуючий науковий і промисловий потенціал країни, а й забезпечити подальший науково-технічний розвиток. Саме це має сприяти переходу від економіки, де переважають обсяги виробництва з низьким технологічним рівнем продукції, в тому числі тієї, яка орієнтована на експорт, до створення і використання у виробництві технологій більш високого рівня, сприяти переходу від транзитивної економіки до ринкової з інноваційною спрямованістю, а також сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіонів як суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Слід зазначити також, що на сьогодні у більшості регіональних керівників не існує системного підходу до інноваційних стратегій, у більшості регіонів України програми, що пов'язані з інноваційним розвитком, не мають цілісного характеру, не включають механізм взаємодії малого інноваційного бізнесу, наукових і освітніх організацій і промислових підприємств, не має єдиної організаційної основи, що забезпечувала б управління створенням та розвитком РІС, як цілісної системи; не розроблено систему індикаторів для оцінки ефективності регіональних інноваційних програм, правову базу інноваційної діяльності. Все це ускладнює формування РІС. Серед ключових інструментів розвитку РІС слід також відмітити: побудову інноваційного

профілю відповідного регіону (виявлення ключових регіональних промислових, освітніх, дослідницьких організацій); виявлення чинників, що ускладнюють інноваційний розвиток в регіоні (виявлення проблем і розробка механізмів для їх вирішення); прогнозування тенденцій майбутнього розвитку високотехнологічних галузей промисловості; створення регіональних експертних центрів (моніторинг стану розвитку певних галузей, встановлення зв'язків серед учасників інноваційного процесу); розробка механізмів підтримки бізнес-послуг (консалтингові, інжинірингові організації); формування реєстру інноваційних підприємств, розробка системи показників, що характеризують їх діяльність.

Висновки. Світовий досвід показує, що серед основних елементів інноваційної державної політики економічно розвинених країн - створення технополісів і технопарків в якості головних інноваційних центрів, економічний розвиток за такою схемою перетворює периферійні області зі слабкою економікою в високорозвинені регіони, забезпечені високими технологіями в різних сферах з одночасним вирішенням завдань соціального розвитку у вигляді створення додаткових робочих місць, підготовки фахівців у нових галузях, створення і розвитку інноваційної інфраструктури. Технопарк, який ефективно функціонує, робить істотний внесок в економіку країни за рахунок диверсифікації економіки, що робить її більш стійкою; розвитку успішних компаній малого та середнього бізнесу; збільшення доходів місцевого бюджету. В Україні система технологічних парків є майже єдиним механізмом, який може забезпечити реалізацію державної інноваційної політики. Інноваційна складова соціального та економічного розвитку у провідних країнах світу вже продемонструвала свою роль, зрозумілим стає те, нова економіка – це економіка інноваційної діяльності, яка концентрує в собі рушійні сили науково-технічного прогресу. Саме тому в Україні повинна формуватись модель управління інноваційним розвитком. В умовах сьогодення для створення національної інноваційної системи опорними блоками стають регіони з власними регіональними інноваційними системами. Результатами реалізації такої програми для регіонів України має стати формування в регіонах стратегічного плану по диверсифікації, вироблення стратегії розвитку промислових кластерів, виявлення перспективних проєктів модернізації економіки, які приведуть до приросту валового регіонального продукту і збільшення зайнятості населення регіону.

Література

1. Freeman C. Technology Policy and Economic Performance: Lesson for Japan / C. Freeman.–London; New York : Printer, 1987. – 268 p.
2. Lundvall B.-A., Intaracumnerd, P. and Vang, J. Asia'a System in Transition. – Edward Elgar, USA, 2006. – 335 p.
3. Поручник А.М., Брикова І.В. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://kneu.edu.ua/get_file.php?id=901
4. Кузнецова И.С. Развитие национальных инновационных систем: элементарная, линейная, сетевая модели //Иновации. – 2007. – № 8(106). – С. 53–56.
5. Cooke, P., M. Uranga, and G. Etxebarria. (1998). “Regional systems of innovation: An evolutionary perspective”. Environment & Planning, A 30: pp. 1563-84.

Abstract

Ukhanova I.O.

The place and role Technoparks of the regional innovation system.

Determine the essence and components of the regional innovation system, the problem of RIS in the regions of Ukraine, the role of the Technoparks as the principal element of RIS. Analysis functions of park as a key element of regional innovation systems and the tasks that they need to be addressed.